

Raport asupra cercetărilor de la Oarța de Jos Jud. Maramureș

Cercetările sistematice de teren întreprinse în ultimii ani în Depresiunea Sălajului, zonă aproape total necunoscută din punct de vedere arheologic în trecut, au dus la descoperirea a numeroase vestigii, dintre care cele mai vechi aparțin epocii neolitice, iar cele mai recente perioadei feudale timpurii.

În cadrul acestor cercetări a fost identificată, în toamna anului 1970, în hotarul comunei Oarța de Jos, jud. Maramureș, stațiunea din punctul *Vilceaia Rusului*, care se află la aproximativ 2 km nord-vest de localitate, fiind un deal nu prea înalt, ce se continuă spre nord cu ridicături mai pronunțate, înspre sud având o pantă mai lină, ce ajunge pînă în apropierea pîrîului numit Valea Orțiței.

Săpăturile efectuate în acest punct în anii 1971, 1977 și 1978 au stabilit că urme arheologice mai consistente se păstrează doar în partea mai joasă a pantei sudice, unde există un teren cu o înclinare redusă, în celelalte porțiuni ale dealului stratul de cultură dispărînd din cauza eroziunilor puternice. În secțiunile (S.I—V) și suprafețele săpate în aceste campanii au fost găsite resturi ce aparțin epocii bronzului și mileniului I e.n.

Cercetările din anul 1979 au avut ca scop descoperirea de noi materiale arheologice, verificarea stratigrafiei obținute anterior, lămurirea problemei extinderii locuirii din stațiune¹.

Secțiunea VI (S. VI), cu o orientare est-vest, a fost trasată paralel cu S. IV și V, la 11 m sud de prima (dimensiuni 54,20/1,5 m). În cadrul secțiunii au putut fi evidențiate în mod foarte clar două straturi de cultură distincte. Stratul inferior, cu o grosime de 0,10—0,30 m, este format dintr-un lut nisipos, de culoare gălbui-cenușie. El n-a apărut decît între m 0 și 5,70 respectiv 17,85 și 36,40. În strat a fost descoperit un număr relativ mic de fragmente ceramice care, pe baza tipurilor de vase din care provin și a ornamentației lor specifice, pot fi atribuite

cu toată certitudinea culturii Wietenberg, faza II. Stratul superior, format dintr-un lut negru-cenușiu, apare pe toată întinderea secțiunii, grosimea lui variînd între 0,05 și 0,65 m. Materialul arheologic găsit în acest strat, constînd în special din fragmente ceramice, este mult mai bogat și aparține în totalitate culturii Suciu de Sus. În cadrul stratului au fost surprinse, în carourile 1 și 2, urme slabe de chirpici, împreună cu resturi de ardere, în carourile 6 și 7 urmele unei vetre deschise, iar între m 23,50 și 30 a apărut o agolmerare mai accentuată de chirpici. În această porțiune și concentrarea de fragmente ceramice era mai mare.

Prezența mai masivă a chirpicului și a fragmentelor ceramice indică existența în acest loc a unui complex de locuire, fapt ce a determinat deschiderea pe latura sudică a secțiunii a unei case (CA), cu dimensiunile de 8,50/4,50 m.

În casetă, la adîncimea dintre 0,20—0,40 m s-au găsit puține materiale arheologice. Între 0,40—0,60 m numărul fragmentelor descoperite a crescut simțitor, multe dintre ele fiind decorate cu motive tipice Suciu. Între 0,60—0,80 m, la baza stratului superior, a fost identificat nivelul de chirpici. Aici au fost descoperite un număr foarte mare de fragmente ceramice, precum și cîteva vase parțial sau total întregibile, toate aparținînd culturii Suciu de Sus. Dintre formele întregibile remarcăm mai multe variante de cești, două vase bogat ornamentate, cu marginea răsfrîntă în exterior, gîtul înalt și corpul pîntecos, pe care sînt plasate proeminente spiralice înalte, dispuse în cruce, precum și un mic vas de formă tronconică, ce are în partea superioară un guler perforat prin două grupuri de cîte două orificii. Multe din fragmentele ceramice găsite prezintă urme puternice de arsură secundară, unele fiind chiar vitrificate. Tot la baza stratului au fost descoperite un număr redus de oase de animale și o cantitate mare de cărbune. În două locuri, la

0,80 m, au fost surprinse porțiuni de arsură mai pronunțate. În apropierea uneia dintre ele au fost găsite resturile unei birne carbonizate, ce se adincea în pământul viu. Cu excepția unei mici gropi, probabil de stîlp, ce a apărut în casetă, și a două gropi, tot de mici dimensiuni, identificate în secțiune, n-au mai fost sesizate alte gropi ce pot fi puse în legătură cu complexul de locuire. Sub stratul Suciului este prezent și în casetă stratul Wietenberg, în care au fost găsite puține fragmente ceramice.

În lipsa unor elemente pe baza cărora s-ar fi putut stabili planul locuinței, se poate doar preciza că ea era de suprafață, foarte probabil de dimensiuni apreciabile, pereții săi fiind construiți din materiale ușoare, poate nuiiele, lutuite.

Secțiunea VII (S. VII) a fost trasată perpendicular pe S. VI, ea avînd dimensiunile de 30/1,5 m. Scopul acestei secțiuni a fost stabilirea intensității de locuire în zona cea mai joasă a stațiunii, aflată în apropierea Văii Orțiței.

În secțiune n-a fost identificat decît un singur strat de locuire, ce corespunde cu stratul superior din S. VI, el fiind însă mult mai subțire, nedepășind 0,50 m, înspre capătul sudic ajungînd la 0,05—0,10 m. N-a fost descoperit nici un complex de locuire, materialul arheologic fiind foarte sărăcăcios, în unele porțiuni ale secțiunii chiar lipsind.

Pînă nu demult, stațiunile cele mai nord-vestice ale culturii Wietenberg, exceptînd-o pe cea nesigură de la Lăpuș², erau cele din zona văii Crasnei³. Descoperirile Wietenberg de la Oarța de Jos, la care se adaugă și cele încă neexploatate de la Oarța de Sus și Nadiș⁴ extind acum limita cunoscută a ariei de răspîndire a culturii.

Spre deosebire de teritoriile imediat învecinate sud-vestice, în Depresiunea Sălașului evoluția culturii Wietenberg se oprește la cea de a doua etapă a sa, ea fiind succedată aici, așa cum o arată în mod clar stratigrafia așezării de la Oarța de Jos, de cultura Suciului de Sus.

Cultura Suciului de Sus este o prezență masivă în Depresiunea Sălașului. Ea a fost identificată în mai multe localități. Chiar la Oarța de Jos, în punctul „Alac“, există încă o așezare ce aparține acestei culturii. Alte stațiuni Suciului au fost descoperite la Bulgari, Sincraiu Silvaniei, Ariniș și Oarța de Sus, în această ultimă localitate existînd chiar mai multe obiective ale culturii⁵.

Asupra începuturilor și evoluției culturii Suciului de Sus s-au emis numeroase păreri. În rezumat ele converg spre două mai im-

portante: una care susține că această cultură evoluează în mod exclusiv doar în perioada tîrzie a epocii bronzului și reprezintă o sinteză a altor culturi, în principal a culturilor Otomani și Wietenberg, și o alta care consideră că începuturile culturii Suciului de Sus pot fi paralelizate cu orizontul de depozite Hajdusámson-Apa, deci că datează încă de la începuturile perioadei mijlocii a epocii bronzului, ea urmînd apoi o evoluție pe mai multe faze, pînă la începutul perioadei Halstatt A₁⁶. Trebuie precizat că ambele păreri sînt speculative, mai ales în ceea ce privește începuturile culturii, neexistînd probe arheologice sigure care să certifice una sau alta din ipoteze.

Cele mai timpurii elemente de datare precise descoperite în așezări Suciului, cum sînt tiparul de pandantiv de la Culciu Mic și brățara cu secțiune semicirculară, ornamentată cu benzi de linii și romburi incizate de la Boinești⁷, aparțin perioadei Reinecke Bronz C. Nici una din descoperirile Suciului de pînă acum nu poate fi datată deci cu certitudine într-o perioadă anterioară orizontului de depozite Kösztö.

În lipsa unor precizări privind fazele evolutive ale culturii Suciului de Sus pe întreaga sa arie de dezvoltare, realitatea stratigrafică de la Oarța de Jos poate fi abordată în două moduri diferite, cu rezolvări ce se exclud.

Unul din acestea este considerarea locuirii Suciului din Depresiunea Sălașului ca fiind o consecință a penetrației culturii într-o etapă ulterioară fazei sale de formare, ea devenind stăpînă peste o parte a teritoriului locuit anterior de purtătorii culturii Wietenberg. În acest caz s-ar putea admite sincronismele Wietenberg II — Suciul I și Wietenberg III — Suciul II. Problema deschisă ar rămîne aceea a precizării conținutului celor două faze Suciului.

În cazul în care descoperirile Suciului de la Oarța de Jos provin în parte și din etapa cea mai timpurie a culturii, stratigrafia așezării ar aduce un argument incontestabil părerii că cultura Suciului de Sus este doar o prezență relativ tîrzie în cadrul epocii bronzului nord-transilvănean, evoluția sa începînd după sfîrșitul culturilor Otomani II—IIIA și Wietenberg II. Un argument în acest sens, fără ca el să fie absolut probatoriu, este prezența în cadrul materialelor ceramice Suciului de la Oarța de Jos, dar și în alte stațiuni, a unor elemente de formă și de decor ce își au originea în fazele II a culturilor Wietenberg și Otomani.

Rezolvarea satisfăcătoare a problemei în discuție va putea fi realizată doar în urma unor noi cercetări. Rămîne cert însă de pe acum că evoluția culturii Wietenberg în părțile cele mai de margine ale ariei sale nord-

vestice încetează după faza a II-a a culturii, locul ei fiind luat de cultura Suciului de Sus. Într-o primă etapă, teritoriile Wietenberg suferă o restrângere relativ modestă, purtătorii culturii fiind prezenți, așa cum o dovedesc cercetările din așezarea de la Dersida⁸, în continuare, într-un spațiu imediat învecinat cu Depresiunea Sălajului. Foarte probabil, ca urmare a vecinătății ariilor Suciului și Wietenberg re apare în cultura Wietenberg ornamentul striat. Trebuie precizat însă că celor două culturi le lipsesc importurile ceramice reciproce. S-ar părea că aceste culturi se află pe poziții de adversitate una față de alta. În mod curios însă, așezările lor sînt neîntărite, iar majoritatea locuirilor Suciului din zonă sînt plasate pe poziții puțin avantajoase din punct de vedere al apărării, de cele mai multe ori pe dealuri cu pante line, în apropierea unor văi mici, ușor de forțat de un eventual atacator.

Zona văii Crasnei a fost părăsită de purtătorii culturii Wietenberg la sfîrșitul celei de a treia faze de evoluție a culturii. Această nouă restrîngere a ariei culturii Wietenberg a fost determinată de înaintarea dinspre vest a culturii de mixtură Otomani IV și dinspre nord-est a culturii Suciului de Sus. Acum apar aici așezări, cum sînt cele de la Doh și Crasna⁹, în care sînt prezente materialele ambelor culturi. Foarte probabil, tot acum sînt preluate de cultura Suciului de Sus o serie de elemente tumulare.

Așezarea Suciului de la Oarța de Jos dăinuie și în această perioadă, locuirea de aici continuînd pînă la începuturile Hallstatt-ului timpuriu.

NOTE

¹ Pe lingă autorul raportului, la săpături a participat și G. M. Iuga de la Muzeul din Baia Mare.

² M. Roska, *Repertorium*, p. 209, nr. 23, fig. 247.

³ K. Horedt, *Dacia*, N.S., 4, 1960, fig. 4 (harta ariei de răspîndire a culturii Wietenberg); N. Chidioșan, *Dacia*, N.S., 12, 1968, p. 155 sqq.

⁴ C. Kacsó și E. Lakó, *ActaMP*, 4, 1980 (sub tipar).

⁵ *Ibidem*.

⁶ Vezi enunțul diferitelor păreri la T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul României*, București, 1978, p. 73 sqq.

⁷ *Ibidem*, pl. 46/1 (Culciu Mic) și 49/17 (Boinești).

⁸ N. Chidioșan, *Cultura Wietenberg la vest de Munții Apuseni* (rezumatul tezei de doctorat), Cluj-Napoca, 1979.

⁹ Cercetări inedite E. Lakó.

BERICHT ÜBER DIE FORSCHUNGEN VON OARȚA DE JOS, BZ. MARAMUREȘCH

ZUSAMMENFASSUNG

Im Rahmen der bronzezeitlichen Siedlung von Oarța de Jos — *Vilcea* *Rusului* wurden zwei Schichten entdeckt: die untere Schicht gehört der Wietenberg II-Kultur an und die obere Schicht der Suciului de Sus-Kultur. Diese Stratigraphie zeigt in deutlicher Weise dass, wenigstens in der Sălaj-Niederung, die Anfänge der Suciului de Sus-Kultur jener der Wietenberg II nachfolgen, indem die erste Etappe der Entwicklung hier gleichzeitig mit Wietenberg III-Kultur ist.